

Enriqueta Camps: «Fins que les mares no s'eduquen, la fecunditat no disminueix»

"Si el conjunt de la població no està educada, el creixement econòmic és inferior", resalta l'experta en història econòmica laboral i de gènere | "Per arribar a càrrecs de responsabilitat, les dones o tenen un marit, o un tracte molt apadrinat per part d'un home influent", sosté

La doctora en Economia Enriqueta Camps. | Edgar Minguillón.

Cinquena entrevista del dossier «Investigadores»

Va iniciar els seus estudis d'Economia a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), graduant-s'hi el 1984 amb un 'Excel·lent *cum laude*'. Tot seguit va obtenir el premi extraordinari de la promoció 1984-1985 pels seus estudis de màster, i es va doctorar en Història Econòmica al European

University Institute (EUI) de Florència l'any 1990. Les seves principals línies d'investigació són la història econòmica laboral i de gènere, el capital humà en l'àmbit de l'educació, dinàmica poblacional i economia del desenvolupament, i economia internacional.

L'any 1985 va publicar el seu Treball de Fi de Màster (TFM), *La formació d'una ciutat catalana sota l'impuls de la industrialització*, i el 1990 la seva tesi doctoral, *Migraciones internas y formación del mercado de trabajo industrial en la Cataluña del siglo XIX*.

Actualment és professora titular a la Universitat Pompeu Fabra (UPF) al Departament d'Economia i Empresa, on imparteix l'assignatura d'Història Econòmica des de l'any 1991. També és professora afiliada al Graduate School of Economics de Barcelona. En nombroses ocasions ha estat convidada com a professora visitant a l'estranger. Ha format part de diferents institucions dedicades a l'avaluació i seguiment de projectes d'investigació, com és el cas de l'AGAUR (2009-11), l'ANECA (2007-12) i l'ANEP.

En l'àmbit de la investigació ha dirigit i ha col·laborat en nombrosos projectes d'investigació finançats tant per entitats públiques com privades. Per exemple ha liderat el projecte 'El impacto de la segunda revolución tecnológica en el mercado de trabajo y la estructura industrial (1995-1997)', el projecte 'La reconstrucció de l'activitat econòmica a Catalunya en un marc comparatiu (1820- 1950) amb criteris de codificació comparables (2000-2001)' i 'Globalization, inequality and gender inequality during 19th and 20th Centuries (2014-2015)'.

Llibres destacats:

CAMPS-CURA, E. (2019). *Changes in Population, Inequality and Human Capital Formation in the Americas: A comparative Perspective*. Springer Nature.

CAMPS CURA, E. (2013). *Historia económica mundial: la formación de la economía internacional (siglos XVI-XX)*. Madrid: McGraw-Hill.

CAMPS CURA, E. (2002). *Trabajo infantil y estrategias familiares en los primeros estadios de la industrialización catalana (1850-1925): Esbozos a partir del estudio de un caso*.

CAMPS CURA, E. (1995). *La formación del mercado de trabajo industrial en la Cataluña del siglo XIX*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

Articles destacats:

BAIZÁN, P.; CAMPS CURA, E. (2005). "The impact of women's educational and economic resources on fertility: Spanish birth cohorts 1901-1950"

CAMPS, E.; Camou, M.; Maubrigades, S.; Mora-Sitja, N. (2006). "Globalization and wage inequality in South and East Asia, and Latin America: A gender approach". Working Paper presented at the International Economic History Conference Helsinki

CAMPS CURA, E. (1998). "Transitions in Women's and Children's Work Patterns. Implications for the Study of the Family Income and the Household Structure". *The History of the Family*, 3(2): 137-153.

CAMPS CURA, E. (1993). "Las migraciones locales en España. Siglos XVI-XIX". *Boletín de la Asociación de Demografía Histórica*; 10(1): 21-40.

Entrevista:

Com va decidir estudiar Economia, com valora aquesta etapa a nivell personal i què creu

que li ha aportat?

De fet, vaig començar a estudiar Economia perquè volia estudiar Sociologia, però llavors l'únic lloc que es podia estudiar Sociologia a la UAB era a la Facultat d'Econòmiques. Així va ser com vaig començar a estudiar Economia, llavors em va decebre una mica la docència de Sociologia i em vaig acabar quedant a Economia. I va ser una etapa molt estimulante i molt enriquidora, perquè a la UAB llavors hi havia els economistes dits 'els *mineros*', que havien fet la tesi doctoral als Estats Units, i fèiem una formació molt matemàtica alhora que hi havia un sector d'història econòmica molt gran i molt ric. A la carrera d'Economia vaig tenir moltes assignatures d'història econòmica i també vaig adquirir un gran bagatge matemàtic. I vaig acabar fent la tesi de grau d'història econòmica.

Sobre quin tema en concret?

Sobre la formació de ciutats industrials, una mica veient com es formava l'avantatge comparatiu a la indústria, veient per què creixia la població, que era sobretot en base a la immigració. Es veia en primer lloc que això ocorria al segle XIX, que és quan s'industrialitza Catalunya, no era una immigració d'origen agrari ni dels sud d'Espanya, sinó que era catalana i de les zones industrials catalanes. S'ha de tenir en compte que cap al 1900 el percentatge de gent que sabia llegir i escriure a Catalunya i a Espanya no arribava al 50%, i que els empresaris volien treballadors que ja sabessin un ofici. Llavors, a mida que creixia la indústria, s'arruïnava l'artesania, i les tècniques d'organització artesanal de la producció però aplicades a màquines van moure les primeres fàbriques.

Venint de Sabadell, tot això formava part del seu propi paisatge.

Quan vaig començar, la professora de Demografia Anna Cabré em va dir: "Explica'ls-ho, que els agrada molt als d'història, perquè veuran que tens arrels." Aleshores, vaig fer confluïr moltes teories econòmiques com la de Lewis -que diu que en principi les ciutats es creen per l'excés de treball agrari-, doncs a Sabadell el que veïem és que l'excés de treball agrari sobretot es destina a Amèrica, a Ultramar, mentre que el treball artesanal que s'arruïna és el que forneix les primeres fàbriques. Fins ben bé al període entre les dues Guerres Mundials, el treball que necessitaven les fàbriques era qualificat, artesanal. I el fet de comptar amb un teixit industrial que està qualificat des del segle XVIII, això va ajudar l'economia catalana. El treball en un teler era fer un nus cada cop que es trencava un fil, i això a vegades ho feien nenes que ajudaven les seves mares, un treball una mica en equip i que requeria d'experiència. I quan passes d'això al sistema Taylor, la cadena de muntatge en què has de repetir la mateixa tasca, aleshores el treballador ja no cal que sigui qualificat. I això, aquí, ens passa als anys 60 en termes migratoris, quan arriba molta gent del sud d'Espanya, i tot plegat és perquè el treball està ja molt desqualificat, ens trobem a la segona revolució tecnològica, hi ha la cadena de muntatges...

Pensem.cat és un projecte de la Fundació Congrés de Cultura Catalana.

Si creus que l'existència d'aquesta revista de difusió de la recerca universitària i el coneixement acadèmic és útil i vols contribuir a fer-la sostenible...

...associa't a la Fundació!

Tenia relació amb la indústria de Sabadell?

No gaire, el meu pare era un fabricant de neveres que es va arruïnar amb la crisi dels anys setanta, i la meua mare tenia estudis en intendent mercantil. Així va ser com la meua mare es va posar a ensenyar a la gent a trobar feina -comptabilitat, taquigrafia, mecanografia...- i el meu pare també s'hi va acabar dedicant. I van tenir molt d'èxit, obrint una escola bastant gran a l'Eix Macià. És a dir, el meu pare havia començat per la indústria, però després de la crisi dels setanta els dos van passar a l'ensenyament.

També orientat cap a l'empresa.

Sí, que feia SAE (Serveis Auxiliars Empresarials).

Quines sortides professionals es plantejaven aleshores per la gent que estudiava Economia? Perquè després de fer la tesina vostè va anar a l'Institut Europeu.

Sí, just en acabar la tesina. Llavors Espanya encara no era membre de la Comunitat Europea, però el professor Fontana sabia que a Florència volien estudiants, i el meu company Jordi Catalan i jo ens n'hi vam anar, superant l'entrevista preceptiva. I allí hi vaig acabar el doctorat. Però les sortides laborals... la gent amb millor nota, la millor sortida laboral era seguir estudiant, fer la tesi doctoral i dedicar-se a la Universitat. Bàsicament perquè algú que vulgui treballar a l'empresa, crec que no cal que faci una tesi doctoral. Però és treball d'empresa, crear empresa. Però és que aquí hi havia economia general... Per exemple, vaig acabar la carrera sense haver fet mai comptabilitat, i això horroritzava la meva mare!

«Històricament, un any més d'educació de la dona comportava una reducció d'un terç de fill»

Vostè ha investigat la història econòmica mundial, l'economia espanyola i la catalana. Quines són les principals fites que creu que el seu treball ha aportat al coneixement científic?

Això ho haurien de dir els altres! Però el que sí és cert, per exemple, és que molta gent ha seguit aquest camí, en relació a Catalunya i a Espanya, des d'un 'enfoc micro', que és com posar una

lupa per entendre les coses que es poden saber menys amb dades agregades. Almenys al Departament d'Història Econòmica de la UAB ho va seguir bastanta gent. A banda d'això, a partir de l'any 2004-05 vaig anar a Harvard i vaig canviar 'l'enfoc micro' per 'l'enfoc macro', pels grans números, per la història comparada, per la història que ja no vas a buscar tu la dada, que la dada la treus de publicacions i de bases de dades. Llavors l'aportació no és tant construir la dada sinó l'anàlisi que en fas. I podríem dir que he fet aportacions importants en el terreny de l'economia de gènere, per exemple en veure que és molt important l'educació de les dones i de les mares: fins que les mares no s'eduquen, la fecunditat no disminueix. Un any més d'educació comportava una reducció d'un terç de fill. Era molt significatiu. També la bretxa de gènere s'explica històricament: abans les dones havien de rentar al riu, havien de fer tot el treball domèstic al riu, a casa, la llenya... Actualment, de fet, passa a les dones africanes: tots els treballs que fan comporten moltes més hores que els que fan els homes en el treball pagat. I aquesta bretxa no disminueix al món desenvolupat fins que no hi arriben els electrodomèstics i no es mecanitza el treball domèstic, i fins que la dona no s'educa. A Harvard hi vaig començar convidada per Jeffrey Williamson i vaig treballar amb ell en molts aspectes relacionats amb la desigualtat entre països i dins d'un país, en temes de desigualtats, i vam constatar que el continent més desigual del món és Amèrica Llatina, a nivells semblants que l'Àfrica. I tot això vam aprofundir-ho més amb una altre mestre que és Stanley Engerman, especialista en temes de raça, i vam veure que als països on hi havien els nadius i els negres, la gent era molt menys educada, s'invertia molt menys en la seva educació i per tant creixien menys. Si la gent no està educada, el creixement econòmic és inferior. A partir de totes aquestes dades vaig escriure dos llibres, un manual publicat amb McGraw-Hill sobre història econòmica mundial, i un altre més de recerca que està publicat a Macmillan que va sortir l'any passat.

I quins reptes de futur s'ha marcat?

Ara mateix estic una mica en un punt mort, perquè tinc la impressió que he acabat un projecte, que és aquest 'projecte Amèrica'. Ara estic mirant cap a Europa, l'Europa del Nord i la del Sud, colonitzadors d'uns i altres països cap a Amèrica, i veure una mica la relació entre colonitzadors i colonitzats.

Com definiria en termes globals l'economia actualment?

Actualment, l'economia s'entén que es l'assignació de recursos entre finalitats alternatives. Jo em defineixo com una economista neoclàssica i keynesiana: d'una banda, crec que l'economia és l'assignació de recursos entre finalitats alternatives, i de l'altra, crec que el motiu de ser de l'economia és que els països creixin. I perquè hi hagi creixement és molt important que hi hagin bones expectatives, que és una mica la base de la teoria keynesiana, que hi hagin bones expectatives que estimulin la inversió. Per això, la teoria keynesiana ve a dir que si hi han males expectatives, que hi ha hagut una crisi i la gent no inverteix, que sigui l'Estat qui inverteixi, que s'endeuti per un període determinat de temps, i quan hi torni haver creixement, que recapti. Una mica la idea és que l'Estat faci canviar les expectatives, llavors quan les coses vagin bé que l'estat desinverteixi que ho recuperi per la via impositiva i que l'economia es rellanci.

[noticiadiariambautor]93/168[/noticiadiariambautor]

Tenint en compte això, actualment la situació de pandèmia causada per la CoViD-19 està afectant molt el mercat laboral. Anem cap a una disminució irreversible dels llocs de treball?

La CoViD-19 no deixarà d'afectar-nos quan hi hagi la vacuna, això tinguem-ho clar. La incògnita rau en el temps que conviurem amb la CoViD-19. Com diuen economistes com en Jordi Galí, cada mes de CoViD-19 és una pèrdua del 5% del PIB d'un país. El creixement del PIB ha retrocedit. Ara el que s'ha de tenir clar és que mentre hi hagi la CoViD-19 no hi haurà molt de creixement. I quan no hi ha creixement hi ha atur, i amb els aturats el que caldria fer és que la gent no es quedés parada, si té més temps lliure hauria de mirar d'estudiar, de preparar-se? Perquè si es rellança l'economia segurament serà amb noves tecnologies.

Creu que canviarà el mercat laboral en un futur on tot passarà a ser teletreball?

Quan feia el doctorat tenia companys que ja utilitzaven la intel·ligència artificial. Jo mateixa la

vaig utilitzar una mica i em deien que d'aquí a cinc anys estaríem tots treballant a casa, parlant amb l'ordinador... i ja llavors pensava... 'Quin avorriment! Hi ha coses que són molt millor fetes presencialment'. És a dir, el teletreball té unes limitacions, en les entrevistes mitjançant teletreball hi perds molt, la docència en línia perd molt, és que passes a desconèixer els teus interlocutors... Molts sectors, com el sector serveis, necessita el contacte directe... Hi haurà una bona part de feines que passaran a ser de teletreball, però no tot, perquè la relació contractual sovint requereix del coneixement personal.

«Si la iniciativa privada falla hem de buscar la intervenció del sector públic per reanimar les expectatives»

Respecte el que dèiem abans del treball, del mercat laboral sí que hi han sociòlegs que plantegen aquesta reducció dels llocs de treball a nivell global o almenys a les economies avançades, és a dir, els joves cada vegada tenen més dificultats per obtenir feina i a partir dels 50-55 anys sobretot hi ha una disminució. A nivell macroeconòmic es poden veure alguns indicis en aquest sentit?

No gaire. Jo el que insisteixo és en la recomanació als joves que, si no troben feina, continuïn estudiant. La possibilitat que l'ocupació dels joves augmenti depèn del fet que es creïn nous sectors punters. De tot allò que sigui manufactura, tot el que està produint la Xina, ja ens en podem oblidar. En canvi, especialitzar-se en sectors punters crec que és l'estratègia òptima. I és clar que aquestes tecnologies estalvien molt de treball... En aquest sentit, no sé si hi haurà més atur o no, però el que s'hauria de pensar una mica és en aquest canvi de direccionament dels estudis, que ha d'anar seguint una mica les pautes econòmiques, de la mà del que indiquin les autoritats: el FMI, la CE... En tot plegat hi ha d'haver una mica d'ajut, si la iniciativa privada falla hem de buscar la intervenció del sector públic per reanimar les expectatives.

Com valora les mesures que han pres tant el govern d'Espanya com la Unió Europea?

Bé. El govern espanyol està molt endeutat, amb un deute superior al 100% del PIB, i el que li convé són ajudes que no li agreugin més el deute, que siguin ajudes directes. El que han pactat la UE, i que el Sánchez hi està d'acord en seguir, bàsicament ha de servir per tapar el forat que ha deixat la CoViD-19. Però això no servirà per crear expectatives de futur, només servirà per pal·liar les conseqüències d'uns danys, ha de servir per donar subsidis a la gent que està aturada. En Jordi Galí deia que aquests fons no arribarien a poder finançar ni la salut ni l'ensenyament, perquè són limitats. Però lògicament, com més fons hi hagi, millor.

Des d'un punt de vista econòmic i laboral, com s'ha d'abordar la posició que tenen les dones per accedir als càrrecs de direcció, el que seria l'anomenat 'sostre de vidre'?

Crec que les dones a la Universitat treuen millors notes que els homes. Pedro Sánchez va formar un govern amb moltes dones i crec que aquest tema està una mica superat. No s'està superant del tot en el sentit que la bretxa de gènere tot i que *grosso modo* pel que he llegit, em sembla que encara la dona guanya un 70% del que guanya l'home en ocupacions ben pagades, però bé és una mica polèmic, una mica sembla que les dones tenen preferències que són més l'educació, la sanitat, infermeres, mestres... Que hi ha una diferència de preferències: veuràs poques dones en una Facultat de Camins. A Econòmiques hi ha majoria de dones, hi són les millors estudiant, però després vas avançant i hi ha la qüestió de la maternitat, que ara ha disminuït molt la seva importància. Si tot és igual ha d'haver-hi total igual d'oportunitats, això òbviament, però qui sigui o que no hi sigui això dependrà molt de qui estigui manant. Jo el que no veig és que s'hagi de dir que meitat han de ser homes o dones, com si hi hagués majoria de dones si estan molt més formades!

Aleshores les polítiques de paritat...?

No es pot forçar artificialment que hi hagi una quantitat d'homes i dones, tot i que no és del tot equitatiu. Per arribar a la Universitat mateix, per arribar a càrrecs de responsabilitat, les dones o tenen un marit, o tenen un tracte molt apadrinat per part d'un home molt influent. I en això tampoc no hi estic d'acord. Però el fet de fixar una paritat artificialment tampoc no ho veig bé, depèn del lloc. Si en un lloc les dones no estan preparades o estan pitjor preparades tampoc crec que hi hagin d'ocupar més càrrecs.

Quan vostè estudiava Economia, suposo que les dones que feien aquests estudis eren una minoria. Creu que hi havia diferències en la manera d'abordar la carrera acadèmica en aquest sentit?

Les dones anàvem més per Història i Sociologia i les homes anaven més per empresa. Sigui com sigui, en cap cas no em vaig notar ni maltractada ni discriminada.

En els darrers anys algunes dones economistes han esdevingut referents: vostè mateixa, Monte Solsona, Eva Vila i Anna Pérez. Està canviant el paper de les dones a l'Acadèmia?

Jo crec que sí, una mica. I si això ha succeït és perquè ara es mouen més, hi han moltes dones que tenen molt pocs fills o no en tenen, el treball domèstic quasi és inexistent per a moltes dones... Han canviat moltes coses que fins fa poc feien que les dones no poguessin competir en igualtat de condicions amb els homes.

També et pot interessar:

[noticiadiariambautor]93/175[/noticiadiariambautor]

[noticiadiariambautor]93/173[/noticiadiariambautor]

[noticiadiariambautor]93/171[/noticiadiariambautor]

[noticiadiariambautor]93/164[/noticiadiariambautor]